

SỬ DỤNG TRUYỆN TRANH ĐỂ PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC ĐỌC HIỂU TRONG DẠY HỌC TIẾNG VIỆT CHO HỌC SINH LỚP 3

ThS. NGUYỄN THỊ HƯƠNG GIANG
Trưởng Cao đẳng Sư phạm Thái Bình

1. Đặt vấn đề

Chương trình môn Tiếng Việt cấp Tiểu học sau năm 2015 có mục tiêu phát triển năng lực cho học sinh (HS), trong đó có năng lực đọc các loại văn bản đa dạng về thể loại và dạng thức biểu đạt (văn bản có chữ và có tranh...). Điều đó đòi hỏi cần có những nghiên cứu về năng lực đọc các văn bản có chữ và có tranh, trong đó có truyện tranh. Trong khuôn khổ bài viết, chúng tôi đề cập đến vấn đề sử dụng truyện tranh để phát triển năng lực đọc hiểu trong dạy học tiếng Việt cho HS lớp 3.

2. Vai trò của truyện tranh trong phát triển năng lực đọc hiểu

Truyện tranh được định nghĩa là “câu chuyện được thể hiện bằng tranh vẽ”, hay “một dãy tranh liên hoàn kèm theo lời chú giải thuật lại một hành động (action) mà diễn biến của nó được trình bày thành từng bước nhảy từ hình ảnh này sang hình ảnh khác, không làm đứt quãng tính liên tục của câu chuyện cũng như sự hiện diện của các nhân vật”. Như vậy, truyện tranh bao gồm sự kết hợp của hai phần: Phần tranh và phần truyện (kênh chữ và kênh hình).

Điểm giống nhau của một số nghiên cứu về truyện tranh là khẳng định sự liên kết của kênh chữ và kênh hình trong truyện có khả năng giúp người đọc, nhất là trẻ em dễ dàng hiểu văn bản. Nhà nghiên cứu Stephen Krashen cho rằng truyện tranh là công cụ rèn luyện kĩ năng đọc viết, là nguồn khích lệ niềm đam mê đọc truyện. Michele Gorman nhận thấy tiểu thuyết hình ảnh thu hút độc giả qua việc giúp họ rèn luyện kĩ năng đọc, viết và liên kết lời thoại với khung hình (Gorman, 2003). Cùng một nội dung, nếu diễn đạt bằng hình ảnh sẽ dễ tiếp thu hơn so với diễn đạt bằng văn xuôi (Versaci 2001). Terry Thompson với “Cuộc phiêu lưu trong Graphica - Sử dụng truyện tranh và tiểu thuyết hình ảnh để dạy đọc hiểu” cũng nhấn mạnh đến sự ảnh hưởng của kênh hình trong truyện tranh và tiểu thuyết hình ảnh (graphica) đến đọc hiểu (comprehension).

3. Yêu cầu đọc hiểu đối với sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 và thực trạng đọc hiểu của HS lớp 3

Có nhiều quan niệm về đọc hiểu, trong đó tài khoa học và công nghệ cấp Bộ “Nghiên cứu PISA và các tác động của PISA đến sự phát triển chương trình giáo dục phổ thông Việt Nam”, các tác giả đã đề xuất mục tiêu của năng lực sử dụng tiếng Việt, nhất là năng lực đọc (đọc hiểu): “Mục tiêu của đọc là nắm được thông tin, đánh giá được thông tin và có phản hồi phù hợp trước nguồn thông tin ấy” [1, tr.106]. Yêu cầu này sâu hơn và cao hơn so với yêu cầu trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 hiện hành. Mục tiêu đọc hiểu được xác định cho HS lớp 3 là “nắm được ý chính của đoạn văn, biết đặt đầu đề cho đoạn văn, biết nhận xét về một số hình ảnh, nhân vật hoặc chi tiết trong bài đọc” [2, tr.4]. Chúng ta có thể thấy, yêu cầu này chưa đề cao sự “phản hồi” của HS trước nguồn thông tin trong văn bản.

Thực trạng đọc hiểu của HS lớp 3 thể hiện khá rõ qua đợt khảo sát đánh giá kĩ năng đọc (EGRA) trong tháng 5/2013 của Chương trình đảm bảo chất lượng giáo dục nhà trường (SEQAP) đối với 600 HS lớp 1 và 600 HS lớp 3 được lựa chọn từ 40 trường tiểu học thuộc 4 tỉnh tham gia dự án SEQAP tại các tỉnh: Điện Biên, Nghệ An, Gia Lai, Vĩnh Long. Kết quả đánh giá quốc gia về kĩ năng tiếng Việt (bài kiểm

tra viết) của HS tiểu học cho thấy vẫn còn nhiều HS có trình độ đọc hiểu thấp hơn mức trung bình và có sự khác biệt lớn giữa các vùng miền. Nguyên nhân của thực trạng này một phần do sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 thiếu truyện tranh. Trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 hiện hành, mỗi tuần có hai bài tập đọc, trong đó có một bài tập đọc đi kèm với kể chuyện theo tranh. Tranh vẽ trong bài kể chuyện minh họa nội dung bài tập đọc. Như vậy, HS lớp 3 đã được tiếp xúc với kênh hình trong các văn bản truyện ở phần tập đọc. Phần kênh hình này chiếm khoảng 44% (31/70 bài tập đọc trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3). Tuy nhiên, những hình minh họa đó không phải truyện tranh vì nó không có sự liên kết giữa phần tranh và phần chữ. Hơn nữa, theo Bùi Thanh Truyền trong bài viết “Sử dụng tranh ảnh trong dạy học tiếng Việt ở tiểu học” thì nhiều hình minh họa (kênh hình) trong sách giáo khoa Tiếng Việt ở tiểu học chưa thực hiện đầy đủ chức năng định hướng cho kênh chữ, nhiều tranh không đảm bảo tính thẩm mĩ, tính trực quan... Vì vậy, những tranh minh họa này chưa hỗ trợ được HS trong việc đọc hiểu văn bản.

3. Tăng cường sử dụng truyện tranh để phát triển năng lực đọc hiểu cho HS lớp 3

Để đảm bảo thực hiện tốt yêu cầu đọc hiểu trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 hiện hành, đồng thời hướng tới phát triển năng lực đọc hiểu cho HS theo chương trình tiếng Việt cấp Tiểu học sau 2015, chúng tôi đề xuất một số nội dung về việc tăng cường sử dụng truyện tranh (sử dụng kênh hình liên kết với kênh chữ) nhằm phát triển năng lực đọc hiểu cho HS lớp 3.

Chúng tôi có đồng quan điểm với GS.TS. Nguyễn Minh Thuyết khi nhấn mạnh đến hoạt động dạy học thông qua “quan sát tranh, ảnh” sau đó “đưa ra tình huống mới để giúp HS hình thành kiến thức mới; củng cố kiến thức mới bằng câu chuyện hoặc một trò chơi”. Chúng tôi cụ thể hóa cách sử dụng truyện tranh để phát triển năng lực đọc hiểu trong dạy học tiếng Việt cho HS lớp 3 qua ba bước. Bước 1: Giáo viên (GV) cho các nhóm HS đọc văn bản truyện (có trong các bài tập đọc ở sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3), hướng dẫn các nhóm thảo luận và trình bày kết quả. Bước 2: GV đưa ra một truyện tranh đã chuẩn bị sẵn và tình huống mới cho HS (yêu cầu HS vẽ thêm tranh, viết tiếp truyện, hay trả lời câu hỏi). Bước 3: Thực hành và ứng dụng. Để thực hiện các bước trên, cần tăng cường dạy học tích hợp giữa dạy mĩ thuật (dạy vẽ tranh) và dạy tiếng Việt (sáng tạo truyện). Sau đây là gợi ý về cách sử dụng truyện tranh: Phát triển năng lực đọc hiểu qua việc hiểu tranh để làm tăng mức độ hiểu lời; viết tiếp truyện; vẽ thêm tranh; sáng tạo truyện, tranh.

3.1. Phát triển năng lực đọc hiểu qua việc hiểu tranh để làm tăng mức độ hiểu lời

Truyện tranh chưa có trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3, do đó GV cần chuẩn bị sẵn một hoặc vài bộ truyện tranh gắn với nội dung các văn bản truyện ở phần tập đọc trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3. Sau đó, tiến hành dạy bước 1 (tìm hiểu văn bản trong bài tập đọc). Bước 2: Phát cho mỗi nhóm học tập một bộ truyện tranh gắn với nội dung bài tập đọc đó, hướng dẫn HS đọc hiểu truyện tranh. Ở bước này, GV nên gia tăng câu hỏi đọc hiểu, hướng HS

(Xem tiếp trang 58)